

Muistio

18.3.2026

VN/24181/2023

Uhripoliittinen toimenpideohjelma: uhri rikosprosessissa -työryhmän kokous

Aika	18.3.2026 klo 13–15
Paikka	Meritullinkatu 10, nh. Labor / Microsoft Teams -kokous
Kutsutut	Venla Roth, oikeusministeriö (pj.) Arto Hietanen, sisäministeriö Heidi Kankainen, sisäministeriö Heidi Savurinne, Syyttäjälaitos Sari Malinen, Poliisihallitus Inka Grönqvist, Tuomioistuinvirasto Oliver Meriläinen, Oikeuspalveluvirasto Anu Karhinen-Soppi, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos x Anniina Jokinen, Euroopan kriminaalipoliitiikan instituutti HEUNI Leena-Kaisa Åberg, Rikosuhripäivystys Pauliina Sillfors, oikeusministeriö (siht.)

Kuultavana rikosylitarkastaja Sanna Luoma, oikeusyksikkö, Lapin poliisilaitos (ei paikalla kokouksessa) ja oikeustieteen tohtori, dosentti, turvallisuuspäällikkö Henri Rikander Tampereen kaupunki (paikalla kohdassa 4).

Asialista

- 1. Kokouksen avaus**
Puheenjohtaja avasi kokouksen klo 13.35 ja toivotti osallistujat tervetulleiksi.
- 2. Asialistan hyväksyminen**
Hyväksyttiin kokouksen asialista.
- 3. Edellisen kokouksen muistion hyväksyminen**
Hyväksyttiin edellisen kokouksen muistio.

Postiosoite	Käyntiosoite	Puhelin	Faksi	S-posti, internet
Postadress	Besöksadress	Telefon	Fax	E-post, internet
Oikeusministeriö PL 25 FI-00023 Valtioneuvosto Finland	Meritullinkatu 10 00170 Helsinki Finland	0295 16001 Internat. +358 295 16001	09 160 67730 Internat. +358 9 160 67730	kirjaamo.om@gov.fi www.oikeusministerio.fi www.justitieministeriet.fi

4. Työryhmän tehtävät 3 ja 4: työryhmän jäsenten kartoitukset ja tehtäviin liittyvät ehdotukset

alustajina: rikosylitarkastaja Sanna Luoma, oikeusyksikkö, Lapin poliisilaitos ja oikeustieteen tohtori, dosentti, turvallisuuspäällikkö Henri Rikander Tampereen kaupunki

Työryhmä oli kutsunut kuultavaksi rikosylitarkastaja Sanna Luoman Lapin poliisilaitoksen oikeusyksiköstä. Luoma oli estynyt osallistumasta kokoukseen, mutta oli etukäteen toimittanut työryhmälle nauhoittamansa videokuulemisen ja linkin MTV3:n Rikospaikka -ohjelman haastatteluun lokakuulta 2025, jossa Luoma kertoo kokemuksistaan. Aloitettiin katsomalla Luoman toimittamat tallenteet.

Luoma kertoo tallenteissa joutuneensa virkatehtäviensä hoitamisen vuoksi vuosia jatkuneen ja vakavan vainoamisen kohteeksi. Vainoaja on ollut yhteydessä Luoman itsensä lisäksi hänen perheeseensä ja työnantajaansa. Hänestä on tehty perusteettomia rikosilmoituksia. Luoman mukaan vainoamisen taustalla on selkeä kostomotiivi. Luoma kertoo pelkäävänsä myös läheistensä puolesta ja toteaa, ettei mikään yksittäinen rangaistus näytä lopettavan häneen kohdistunutta toimintaa. Lähestymiskieltoa on rikottu yli sata kertaa. Luoma kokee, ettei työnantajan tuki ole ollut tilanteessa riittävää. Luoma kertoo myös saaneensa kymmeniä yhteydenottoja muilta virkahenkilöiltä, kuten lääkäreiltä ja ulosottoviranomaisilta, jotka ovat joutuneet vastaavanlaisen vainoamisen kohteeksi.

Luoma nostaa esiin useita ehdotuksia lainsäädännön kehittämiseksi. Luoman mukaan viranomaisiin kohdistuvat vainoamisasiat tulisi käsitellä kiireellisinä. Rikosnimikkeitä tulisi tarkistaa siten, että viranomaisiin kohdistuva järjestelmällinen ja katoon perustuva vainoaminen voitaisiin arvioida törkeänä vainoamisena etenkin silloin, kun teko jatkuu lähestymiskiellosta huolimatta tai kun tekijällä on aiempia tuomioita samankaltaisista teoista. Nykyinen vainoamisrikkoksen nimike on Luoman näkemyksen mukaan liian lievä eikä vaikuta tekijöihin riittävästi. Lähestymiskieltolainsäädäntöön liittyen Luoma huomauttaa, että vaikka lainsäädäntöä on tarkistettu, poliisi ei yleensä määrää väliaikaista lähestymiskieltoa ilman fyysisen väkivallan uhkaa, mikä jättää vainon kohteena olevan virkahenkilön suojaan merkittävän aukon. Oikeudenkäyntikulujen osalta Luoma nostaa esiin, että nykytilanteessa virkamies joutuu usein maksamaan kulunsa itse, mikä on kohtuutonta. Oikeudenkäynneistä valtion palveluksessa oleville aiheutuvien kustannusten korvaamisesta valtion varoista annettua lakia (269/1974) tulisi uudistaa, sillä esimerkiksi poliisiin kohdistuva vainoaminen ei nykytilanteessa täytä korvattavuuden edellytyksenä pidettyä fyysisen väkivallan uhkaa, vaikka tilanne olisi muutoin vakava.

Luoma painottaa myös työnantajan roolia. Työturvallisuuslaki tarjoaa keinoja, kuten mahdollisuuden siirtyä etätööhön, mutta näitä keinoja ei aina hyödynnetä. Luoma ehdottaa, että lainsäädäntöön voisi sisällyttää nimenomaisen velvollisuuden tukea työntekijää, joka joutuu virkatehtäviensä vuoksi vainoamisen kohteeksi. Lisäksi hän katsoo, että virkahenkilöä ei tulisi jättää vastaamaan vainoajan ilmoituksiin itse.

Roth avasi keskustelun Luoman nostamista asioista. Luoman kokemuksia pidettiin erittäin valitettavina. Työryhmä piti tärkeänä, että Luoma antoi tallenteissa konkreettisia kehitysehdotuksia. Työryhmän jäsenet myös tunnistivat itse niitä haasteita, joita tallenteilla nostettiin.

Keskustelussa nostettiin, että poliisiorganisaatiossa osataan tukea ulkopuolisia, mutta omien työntekijöiden kohdalla oletetaan toisinaan, että nämä tuntevat järjestelmät ja osaavat hakea apua ilman erillistä ohjausta. Eri virkakunnissa toimivia virkahenkilöitä on tärkeää tukea aktiivisesti, eikä olettaa heidän selviytyvän tilanteista yksin. Samalla todettiin, että tapauksiin tulee puuttua riittävän varhaisessa vaiheessa ja tarvittaessa jämakästi. Vainoaminen kohdistuu virkahenkilöön nimenomaan virkatehtävien hoitamisen vuoksi, ei henkilökohtaisista syistä. Täl-

laiset rikokset kohdistuvat sekä yksittäiseen virkahenkilöön että laajemmin viranomaisjärjestelmään, jota tämä edustaa. Työnantajan roolia pidettiin keskeisenä. Poliisit, syyttäjät, tuomarit ja oikeusavustajat kohtaavat vastaaventyypistä vainoamista suhteellisen usein. Joissakin tehtävissä suojaa tuottaa se, ettei päätöksiä tarvitse tehdä omalla nimellä, mutta tämä ei ole kaikissa virkatehtävissä mahdollista. Lisäksi huomautettiin, että jotkin tallenteissa esiin nostetut haasteet kuten pitkät käsittelyajat ja se, ettei väliaikaisia lähestymiskieltoja aina määrätä, ovat samoja ongelmia, joita monet muutkin rikoksen uhrit kohtaavat.

Keskusteltiin siitä, asettaako lainsäädäntö väliaikaisen lähestymiskiellon määräämiselle sellaiset rajat, ettei kieltoa voida antaa ilman fyysisen väkivallan uhkaa. Edellytysten arviointi perustuu aina tapauskohtaiseen harkintaan ja siihen, millainen konkreettinen vaara on arviointihetkellä käsillä. Pakkokeinojen käytössä väkivallan uhalla on merkitystä, mutta väliaikaisia kieltoja voidaan käytännössä määrätä myös suullisten uhkausten perusteella, jos kokonaisuus sitä tukee. Kiellon määrääminen on kuitenkin helpointa tilanteissa, joissa henkilö on poliisin hallussa ja kieltä voidaan antaa tiedoksi. Haasteita syntyy erityisesti silloin, kun tiedoksianto ei onnistu. Keskustelussa todettiin myös, että poliisilla ja käräjäoikeudella on osin erilaiset edellytykset väliaikaisen lähestymiskiellon määräämiselle. Olisi tärkeää ymmärtää, miksi väliaikaista lähestymiskieltoa ei määrätä tietyissä tilanteissa, joissa määrääminen näyttäisi olevan tarkoituksenmukaista. Pohdittiin, liittykö haaste lainsäädäntöön, ohjeistuksiin vai käytännön toimintatapoihin. Sovittiin, että Malinen selvittää asiaa. Lisäksi sovittiin, että Luoman nostamia lakiin liittyviä kehittämisehdotuksia arvioidaan vielä tarkemmin oikeusministeriössä.

Seuraavaksi työryhmä kuuli oikeustieteen tohtori, dosentti, turvallisuuspäällikkö Henri Rikanderia Tampereen kaupungilta. Rikander tarkasteli asiaa erityisesti oikeudenhoidon ja kunta-sektorin virkahenkilöiden, mutta osittain myös työntekijöiden näkökulmasta. Virkahenkilöillä oikeussuojan tarve on korostunut, sillä heidän toimintaansa ohjaavat virkavastuu ja monissa tilanteissa myös toimintapakko. Joissain tapauksissa kohteena oleva henkilö toimii vain välikappaleena tilanteissa, joissa haitanteko kohdistuu laajemmin viranomaisten toimintaan tai koko järjestelmään. Rikander viittasi Valtiontalouden tarkastusviraston 18.12.2025 D/873/03.04.01/2021 ratkaisuun, jossa yksittäinen henkilö oli toistuvasti ja järjestelmällisesti toiminut oikeudenhoidon järjestelmää vastaan. Henkilö oli muun muassa riitauttanut johdonmukaisesti kaikki itselleen epämieluisat viranomaispäätökset. Tällaisessa tilanteessa sakko-rangaistukset ja oikeudenkäyntikulut eivät ole tehokkaita keinoja, sillä ne tulevat voimaan liian myöhäisessä vaiheessa ja perustuvat oletukseen taloudellisesta vaikutuksesta. Mikäli tekijä on maksukyvytön, seuraamuksilla ei käytännössä ole vaikutusta ja kustannukset jäävät valtion kannettaviksi.

Rikander toi esiin, että oikeudenkäynneistä valtion palveluksessa oleville aiheutuvien kustannusten korvaamisesta annetussa laissa (269/1974) on keskeinen periaate, jonka mukaan virkahenkilölle ei tulisi aiheutua taloudellista vahinkoa virkatehtävien hoitamisesta, ei myöskään silloin, kun hänellä on käytössään oikeusturvavakuutus. Rikanderin mukaan virkahenkilölle ei tulisi jäädä maksettavaksi oikeudenkäyntikuluja tilanteissa, joissa toimitaan virkavastuulla. Virkahenkilön asema on usein epätasapainoinen, koska vastapuolella on tyypillisesti oikeudenkäyntiavustaja, kun taas virkahenkilö joutuu toimimaan yksin. Virkahenkilöt jäävät ilman tukea erityisesti tilanteissa, joissa heihin kohdistuu tutkintatoimia.

Rikander arvioi, että voimassa oleva sääntely on osin vanhentunutta ja sisältää paljon tulkin- nanvaraisuutta. Lainsäädäntö käyttää käsitteitä kuten ”välttämättömät kustannukset” ja ”koh- tuullinen korvaus”, mikä aiheuttaa epäselvyyttä siitä, milloin kustannuksia voidaan korvata. Harkinnanvaraisuus on johtanut myös alueellisiin eroihin: joillakin alueilla kustannuksia kate- taan laajemmin, kun taas joillakin alueilla henkilö joutuu maksamaan kaikki kulut itse. Rikan- derin mukaan jälkikäteen korvaus ei ole riittävä ratkaisu, sillä epävarmuus kulujen jäämi-

sestä omalle vastuulle voi heikentää oikeusturvan toteutumista. Esityksensä lopuksi hän totesi, että sääntelyn soveltaminen on erittäin vaihtelevaa ja virkahenkilöille annettava tuki hyvin vähäistä tai käytännössä olematonta.

Roth kiitti Rikanderia selkeästä ja hyvin jäsennellystä esityksestä ja avasi keskustelun esityksessä nousseista asioista. Keskeiseksi kysymykseksi keskustelussa nousi, onko kyse ennen kaikkea pykälien tarkentamistarpeesta vai laajempaa järjestelmätason muutosta edellyttävästä ilmiöstä.

Rikander toi esiin, että ongelma on kaksiosainen. Ensinnäkin sääntely on epäselvää ja heikosti tunnettua. Toiseksi kyse on kulttuurisesta ongelmasta: työnantajien roolia ei hahmoteta riittävän vahvaksi, vaikka harkintavaltaa olisi runsaasti. Nykytilanteessa olisi erityisen tärkeää lisätä selkeyttä, sillä polarisaatio, vaihtoehdotiset totuudet ja yleinen keskustelukulttuuri haastavat julkisen vallan edustajien asemaa. Oikeusturvasta tulisi huolehtia entistä systemaattisemmin. Rikanderin mukaan ohjeistuksen laatiminen voisi olla toimiva ratkaisu.

Työryhmässä todettiin, että eteneminen voi edellyttää kahta rinnakkaista kehityskulkua. Pelkkä pykälien muuttaminen ei riitä, jos niiden sisältö ja tarkoitus eivät ole riittävän tunnettuja. Keskustelussa tarkasteltiin myös taloudellisia näkökulmia ja sitä, voiko taustalla olla budjettipaineita. Rikander arvioi, että kyse on ennen kaikkea maineriskistä: jos myöhemmin kävisi ilmi epäasiallista toimintaa viranomaisen puolelta, seuraukset olisivat ensisijaisesti maineellisia, eivät taloudellisia.

Jatkettiin keskustelua Rikanderin poistuttua kokouksesta. Åberg nosti esiin kysymyksen, olisiko järkevää säätää virkahenkilöiden oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta laissa oikeudenkäynnistä rikosasioissa, jolloin käräjäoikeus määräisi virkahenkilölle avustajan. Savurinne totesi, että teknisesti valvottua lähestymiskieltoa käytetään edelleen hyvin vähän, vaikka sitä koskeva lakimuutos tuli voimaan vuonna 2023. Savurinne ehdotti selvitettäväksi, tarvittaisiinko teknisesti valvottujen lähestymiskieltojen määräämiseen vielä erillistä ohjeistusta. Lisäksi hän arvioi, että vainoamisrikoksen rangaistusten ankaroittamisella voisi olla ennalta estäviä vaikutuksia. Malinen pyrkii selvittämään, miksi teknisesti valvottua lähestymiskieltoa haetaan niin harvoin. Samalla Malinen selvittää, onko teknisesti valvotun lähestymiskielton hakumenettely mahdollisesti liian raskas ja voitaisiinko prosessia helpottaa.

Keskusteltiin myös työryhmän tehtävään kolmeen liittyvistä rikosprosessitoimijoita edustavien jäsenten tekemistä kartoituksista. Tarkoituksena on ollut selvittää organisaatiokohtaiset jo toteutetut toimet sekä mahdolliset kehittämistarpeet. Puuttuvat kartoitukset pyydettiin toimittamaan sihteerille, joka kokoaa ja jakaa ne edelleen työryhmälle. Lisäksi todettiin, että valtiotyönantajan yhtenäinen ohjeistus järjestelmällisen häirinnän kohteeksi joutuneen virkahenkilön tukemiseksi olisi tarpeellinen. Osa kysymyksistä on organisaatiokohtaisia, mutta ohjaus ylemmältä tasolta olisi perusteltua ja voisi lisätä myös laajempaa tietoisuutta ilmiöstä. Päätettiin valmistella asiasta toimenpide-ehdotus.

5. Työryhmän tehtävä 5: keskustelu mahdollisia lainsäädännöllisiä muutostarpeita koskevista ehdotuksista

Roth alusti asiaa toteamalla, että oikeudenkäynneistä valtion palveluksessa oleville aiheutuvien kustannusten korvaamisesta annetun lain (269/1974) muutostarpeita olisi tarpeellista selvittää. Toimenpide-ehdotukseksi oltaisiin esittämässä lainmuutostarpeiden selvittämistä ja selvityksessä nousseiden muutostarpeiden toteuttamista. Asiasta on alustavasti keskusteltu hankkeen ohjausryhmän puheenjohtaja Hinkkasen kanssa. Vastuuministerinä olisi oikeusministeriö. Työryhmä kannatti toimenpide-ehdotuksen muotoilemista asiasta. Oikeusministeriö

arvioi tarkemmin myös Luoman nostamia lakimuutosehdotuksia. Lisäksi tarkastellaan mahdollisia muutostarpeita lakiin oikeudenkäynnistä rikosasioissa liittyen oikeuteen maksuttomaan oikeudenkäyntiavustajaan.

Keskusteltiin muista lainsäädännön muutostarpeista. Pohdittiin mahdollisuutta lisätä rikoslakiin vainoamisen törkeä tekemuoto. Törkeän tekemuodon tunnusmerkistön määrittely arvioitiin kuitenkin erityisen haastavaksi. Lisäksi keskusteltiin todistelutalenneuudistuksesta. Åberg totesi rikosten uhrien kannalta oikeudenkäymiskaaren (OK) 17 luvun 24 §:n 3 momentin olevan tällä hetkellä ongelmallinen. Toiveissa olisi, että lakia muutettaisiin tältä osin siten, että esitutkinnassa tehtyjä tallenteita voisi hyödyntää myös hovioikeuden istunnossa. Grönqvist totesi puolestaan, että haasteet liittyvät pieneen osaan tilanteista, joissa esitutkinnassa tehty tallenne on tehty asianomistajan ollessa alaikäinen, mutta hovioikeuden käsittelyn ajankohdaksi asianomistaja on täysi-ikäinen. Asiasta on käyty ja käydään hovioikeuksien välillä keskustelua. Kyseessä on lainkäyttöön ja laintulkintaan liittyvät kysymykset. Åberg ja Grönqvist toimittavat asiasta lisätietoa. Vastuuvalmistelijana todistelutalenneuudistuksessa on Johannes Koskeniemi (OM).

6. Muut asiat

Roth kertoi, että Uhripoliittisen toimenpideohjelman etenemistä esitellään STOH-minryn kokouksessa 28.4.2026. Asiasta pidetään briiffi oikeusministeriön poliittiselle puolelle. Esityksessä kerrotaan ala-tavoitteista, joiden toteuttamiseksi työryhmä on muotoilemassa toimenpide-ehdotuksia.

Lisäksi NKV-direktiivin toimeenpanosta vastaava työryhmä on saanut toimikaudelleen jatkoa huhtikuun 2026 loppuun. Aikataulumuutos vaikuttaa uhri rikosprosessissa -työryhmän työskentelyyn. NKV-direktiivin niiden artikloiden täytäntöönpanemista, jotka sisältävät muita kuin lainsäädännöllä täytäntöön pantavia velvoitteita uhrin aseman parantamiseksi rikosoikeudellisissa menettelyissä käsitellään työryhmän huhtikuun kokouksessa.

Päätettiin kokousvarauksen tekemisestä toukokuulle. Sihteeri lähettää kalenterikutsun. Lisäksi Roth kiitti tähän mennessä pidettyihin bilateraalikokouksiin osallistuneita hyvistä keskusteluista. Bilateraalikokous on päätetty pitää myös Syyttäjälaitoksen sekä Oikeuspalveluviraston ja Suomen Asianajajien kanssa.

7. Kokouksen päättäminen

Puheenjohtaja päätti kokouksen klo 15.28.